

Madenleri Mamul mü, Ham mı ihraç Etmeli ?

Hüsnü KALE

3 Ekim 1970 tarihli gazetelerde, Milletlerarası Para Fonu Konsorsiyumu ve Dünya Bankası'nın ortaklaşa Türk Hükümetine «Gizli» ve «Önemli» damgalarıyla verdikleri raporun bazı kısımları yayınlandı. Raporun madencilik ile ilgili bölümünde şu husus üzerinde durulmaktadır :

«TÜRKİYE'NİN İŞLENMEMİŞ MADEN İHRACINI GENİŞ ÖLÇÜDE ARTTIRMASI GEREKMEKTEDİR».

Ham cevher ihracının mı yoksa mamul maden ihracının mı daha ekonomik olduğunun ispatlanması konusunda adı geçen uluslararası kuruluşların uzmanlarıyla objektif bir jüri önünde bilimsel bir hava içinde tartışmak isterdik, fakat *bff* tartışma daha başlangıçta tarafımızdan kazanılmış olacağından anlamsız olurdu. Bu yüzden konuya eski tarihli bazı raporlardan alınan pasajlarla cevap verilmesi daha uygun görüldü.

Prof. Tinbergen, Prof. Klaassen. ve Prof. Lambers'in ortak görüşleri aşağıdadır :

(Türkiye'deki Madencilik Endüstrisi Hakkında Genel bir inceleme, tercüme, rapor MTA için hazırlanmıştır, Hollanda Ekonomi Enstitüsü, Şubat 1966).

— «Türkiye alüminyum, bakır, kurşun, kalay, wolfram ve nikel ithal etmektedir. . Türkiye, adı geçen mineral rezervlerine kısmen sahiptir ve gelecek yıllarda işletmesi ümit edilir... İşaret gereksizdir ki bu madenleri eritme ve rafine tesisleri Türkiye'de yapılırsa ticaret dengesi olumlu yönde etkileyecek ve değer Türkiye içinde kazanç olarak kalmış olacaktır...»

— «İyice bilinmektedir ki gelişmemiş ülkeler için ticaret şartları gittikçe kötüye gitmektedir. Tehlike habercisi olayın ana nedeni; işlenmiş malların dünya pazarındaki fiyatları ile ham madde olarak satılan mallar

arasındaki fiyat farklarıdır... Bu konuyu aşağıdaki tablo tereddüte mahal bırakmayacak şekilde açıklamaktadır :

TÜRKİYE İÇİN (ENDEX 1956 = 100)

	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
İthal edilen maa- mül mineraller birim değeri	100	84	185	152	280	235	517
Ham madde ola- rak ihraç edilen mineraller birim değeri	100	80	88	92	127	194	251

Görülüyor ki ele alınan dönemde ithal edilen minerallerin birim değeri 5,17 misli arttığı halde ihraç edilen minerallerin birim değeri ancak 2,51 misli artmıştır.»

— «... Türkiye'nin madencilik problemlerinin çözümü endüstrileşme oranının yükselmesine bağlıdır.»

Fransızların bu konuda, kendi ülkelerinin çıkarları bakımından yaptıkları araştırma sonuçları kısmen aşağıya aktarılmıştır:

— «1985 yılında; Fransa'da yapılan maden üretimi 1961 yılının % 70 i civarında kalacaktır. Bu zayıflamanın biricik nedeni, kaynakların tükenmekte olmalarıdır. Avrupa'nın bütün imkânları da araştırıldı, kaynaklardaki azalma gittikçe artıyor... Petrol, bakır, kurşun, çinko, manganez ve fosfat bakımından tam bir bağımlılık içine düşeceğiz. Demir, boksit, kükürt, pirit bakımından ise tam bir bağımlılık olmamakla beraber yarıdan çok fazla bağımlı kalacağız; kısaca 1985 yılından maden ihtiyacımızın % 75 ini ithal edeceğiz. Bütün Avrupa da bundan farklı olmayacak.»

«Reflexion sur 1985» adıyla «La Documentation Française» yayını, 1964, Paris.

Prof. BAADE Türkiye Birinci Beş Yıllık Plan hazırlanması esnasında konuyu aynı açıklıkta belirtmişti :

— «Genel olarak, Türkiye'nin ihracatında mamul ihracatını geliştirme yönünde yapısal bir değişme olmalıdır. Gelişen diğer ülkeler aynı şeyi yaptılar : Japonya, hattâ Hindistan, şimdi ihracat gelirlerinin yansından fazlasını tarım dışı maddelerden elde ediyorlar.»

«H.C.F. Baade ve Guy Finlayson - «Exports and Invisible Receipts in Turkey» O.E.C.D. Yayını, 1961.

1964 yılında yayınlanan «Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı, Türkiye Hazırlık Komisyonu I. Tâli Komite Raporu» nun II. ci kısmında şöyle denilmektedir :

— «Az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelere mamul ve yarı mamul madde ihracı hususunda karşılaştıkları en ciddi engellerden birisini bizzat gelişmiş memleketlerde uygulanan gümrük tarifelerinin bünyeleri teşkil etmektedir. Şöyle ki bu tarifeler ekseri ahvalde maddelerin işlenme dereceleri ile ters orantılı olarak yükselmekte ve az gelişmiş ülkeler tarafından ihraç edilen basit mamuller daha yüksek vergilere tabi tutuldukları halde sanayi memleketleri arasında mübadele edi-

len çok işlenmiş eşyadan daha az vergi alınmaktadır...»

«Avrupa Ekonomik Topluluğu - Türkiye ilişkilerinin ekonomik sorunları. Çalışma I : Dış Ticaret» adıyla 1968 yılında yayınlanan D.P.T. raporunda ise şu hususa değinilmektedir:

«İhracat gelirimizi artırmamız ancak bir yapı değişikliği yaratarak sınaî mamullerin ihracatını çoğaltmamıza bağlı olacaktır. Oysa ki rekabet halinde olacağımız AET ülkeleri sanayileşmelerini uzun yıllar önce gerçekleştirmiş bulunan ileri ülkelerdir; bu ülkelerle bugünkü durumumuzda sınaî mamuller konusunda ciddi bir rekabete girşebilme imkânlarımızın azlığı şüphe götürmez. Demekki sanayileşme hareketini tamamlamış bir Türkiye'nin ihracat yapısında tarım ürünleri aleyhinde ve sınaî mamuller lehinde bir değişiklik yapmak ve böylece ihracatını, ithalattaki hızlı artışı karşılayabilecek bir oranda artırmak imkânı olmayacaktır».

Hükümetin, kısa vadeli dış borçlarını ödemek veya kısa devrede bazı açmazlardan çıkmak üzere Dünya Bankası ve Milletlerarası Para Fonu Konsorsiyumu gibi kendi çıkar gruplarını kollayan kuruluşların oyununa gelmemesini dileriz.